

JAZZ

Jazz je glasbena zvrst, ki je dobila prvotno obliko okoli leta 1920. Njeni začetki segajo v glasbeno tradicijo severnoafriških kultur, ki so se na ameriških tleh spojile z ameriško in evropsko kulturo in njunimi glasbenimi instrumenti. V kompozicijskem smislu je jazz prepoznaven po poliritmičnih, nepravilnih poudarkih, improvizaciji itd. Ponavadi se v njem pojavljajo kitara, bas kitara, saksofon, pozavna, klavir, klarinet, trobenta, kontrabas, bobni in vokal. Jazz se deli na številne podzvrsti na primer: avantgardni jazz, bebop, cool jazz, dixieland, free jazz, ciganski jazz, hard bop, jazz fuzija, latinski jazz, modalni jazz, smooth jazz, soul jazz, swing in številne druge.

NA SPLOŠNO O JAZZU

Jazz je glasba, ki je ob prelomu stoletja nastala z združenjem posvetne in duhovne glasbe severnoameriških črncev – gospel s kompozicijsko manj zahtevnimi oblikami evropske klasične glasbe 19. stoletja. Glavne značilnosti so improvizacija, močno poudarjen ritem in pogosta uporaba sinkop kar pomeni prenos poudarka v taktu s teže na lahko dobo. Izvajajo ga jazz orkestri – pri manjši zasedbi se imenuje combo, pri večji pa big band. Jazz se je iz ZDA razširil po celem svetu.

Ragtime

Odprava suženjstva je Afroameričanom omogočila izobrazbo, toda imeli so omejene zaposlitvene možnosti. Črnski glasbeniki so na raznih plesih in predstavah ponujali zabavo za nižje sloje. Pianisti pa so igrali v gostilnah in klubih. Tako se je s časoma razvil ragtime. 1897 je skladatelj William Krell objavil "Mississippi Rag", kot prvo zapisano ragtime skladbo za klavir. Podoben slog so pozneje uporabljali tudi klasični skladatelji kot sta Claude Debussy in Igor Stravinski.

Glasba New Orleansa

Glasba New Orleansa je imela pomemben vpliv na razvoj zgodnjega jazz. V tistem času je veliko jazzovskih glasbenikov igralo po gostilnah. Na severovzhodu ZDA se je razvila hitrejša oblika ragtima. Med skupinami, ki so igrale tako glasbo je bil tudi simfonični orkester Clef Club.

Improvizacija

Improvizacija je ena ključnih delov jazzovske glasbe. Oblika improvizacije se je čez čas spreminjala. Zgodnji folk blues je bil pogosto osnovan na tako imenovanem vzorcu call and response, improvizirana sta bila besedilo in melodija. Za razliko od klasike, pri kateri glasbeniki poskušajo zaigrati glasbo čim bolj podobno tisti, ki si jo zamislijo, je v jazzu cilj izumiti nove interpretacije, spremeniti melodijo in harmonijo in celo taktovski način. Jazz je odvisen od igralca. Vodilni improvizator začrta ritem po navadi s štetjem in tleskanjem s

prsti. V času swinga so big bandi igrali iz aranžiranih partitur, improvizirali pa so solisti. V bebopu pa so se bolj posvetili improvizaciji, ostajala je le tema – zaigrana na začetku in koncu skladbe. Improvizacije pianistov, kitaristov in ostalih instrumentov, med igro solista, se imenujejo comping kar pomeni spremljava.

Jazz na Slovenskem

Začetnik slovenskega jazza je bil skladatelj in dirigent Bojan Adamič, ki je v 30. letih prejšnjega stoletja ustanovil prvi slovenski jazz ansambel. V tem času je nastalo več ansamblov, toda daleč najbolj popularni pa so bili Veseli Berači, ki jih je leta 1939 ustanovil Oto Jugovec. Zelo znan še danes je New Swing Quartet. V drugi polovici 19. stoletja pa je nastalo veliko jazzovskih ansamblov in orkestrrov z znanimi glasbeniki kot so: Urban Koder, Borut Lesjak, Peter Ugrin, Jože Privšek,..

Leta 1960 je bil prvi jugoslovanski jazz festival na Bledu. Sedem let kasneje (1967) se je zaradi mednarodnega povpraševanja preselil v Ljubljano in preimenoval v Mednarodni festival jazza.

Slavni jazzisti

Nekateri najbolj znani igralci jazza so: Louis Armstrong, Arturo Sandoval, Paco De Rivera , Vinton Marssalis, Wayne Shorter, Collin Powel, Duke Ellington, Oscar Petersson, Chuck Corea, Herbie Hanckok in Ella Fitzgerald.